

POSTANOWIENIE

Dnia 27 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania I. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Koszalinie
o ustalenie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 27 września 2022 r., sygn. akt III AUa 165/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od I. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
w Koszalinie kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 września 2022 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w sprawie z odwołania I. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Koszalinie w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym, oddalił apelację odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 24 stycznia 2022 r., którym oddalono odwołanie.

Odwołująca się wniosła skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w całości. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz jego zmianę przez uwzględnienie apelacji odwołującej się w

całości oraz ustalenie, że skarżąca podlegała ubezpieczeniom społecznym w spornym okresie, oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania sądowego za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z uwzględnieniem kosztów postępowania kasacyjnego. W każdym przypadku wniosła o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa radcy prawnego w postępowaniu wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego według norm przepisanych.

Zaskarżonemu wyrokowi skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego: 1) art. 83 ust. 1 pkt 1, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej: ustawa systemowa) oraz „art. 83 Art. 2” ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2015 r., poz. 584 obowiązującej w spornym okresie), przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że brak faktycznego i osobistego świadczenia usług przez przedsiębiorcę w okresie jego niezdolności do pracy powoduje, że nie wykonuje on działalności gospodarczej, tj. nie prowadzi jej w sposób zorganizowany i ciągły, a także, że jego działalność nie ma charakteru zarobkowego, w szczególności, gdy w tym okresie ponosi on ciężar składki zdrowotnej, gdy osobiste niewykonywanie usług w związku z niezdolnością do pracy przedsiębiorcy jest immanentną cechą niezdolności do pracy oraz korzystania z zasiłku macierzyńskiego przeznaczonego na opiekę nad dzieckiem bezpośrednio po jego urodzeniu, zaś odmienna wykładnia prowadzi do przyjęcia, że przedsiębiorca w okresie niezdolności do pracy powinien zakończyć prowadzenie działalności gospodarczej; 2) art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy systemowej, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie mające podstawę w tym, że Sąd uznał, że skarżąca nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 21 grudnia 2015 r. do dnia 17 sierpnia 2018 r., podczas gdy zebrany w sprawie materiał w sposób jednoznaczny wskazuje, że skarżąca prowadziła działalność gospodarczą w sposób ciągły i nieprzerwany; 3) art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z

art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy systemowej, przez błędną wykładnię wymienionych przepisów polegającą na przyjęciu, że stanowić one mogą podstawę do kwestionowania prowadzenia działalności gospodarczej przez skarżącą, gdy zgodnie z prawidłową wykładnią brak podstaw prawnych do takich działań; 4) art. 8 ust. 6 ustawy systemowej w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, przez ich błędną wykładnię polegającą na stwierdzeniu, że skarżąca nie podlegała w okresie od dnia 21 grudnia 2015 r. do 17 sierpnia 2018 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu, podczas gdy skarżąca faktycznie prowadziła w tym okresie pozarolniczą działalność gospodarczą a działalność ta była prowadzona w celu zarobkowym, w sposób ciągły i zorganizowany.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała na istotne zagadnienie prawne oraz oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. W ocenie skarżącej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż w przypadku, gdy po okresie, w którym nie jest kwestionowane prowadzenie działalności gospodarczej przez ubezpieczonego, ubezpieczony przedsiębiorca staje się niezdolny do pracy, ów okres niezdolności do pracy nie przekreśla uprzedniego prowadzenia działalności gospodarczej. Podkreśliła, że nie można wymagać od przedsiębiorcy by w związku ze stanem się niezdolnym do pracy, w momencie, gdy nie zatrudnia on pracowników, świadczył usługi oraz wypracowywał dochód, gdyż de facto wykonywanie takiej działalności w trakcie orzeczonej niezdolności do pracy pozbawia prawa do zasiłku za cały jego okres. Skarżąca podniosła również, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne, które sformułowała w następujący sposób: czy w wypadku, gdy po okresie osobistego prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorca następnie staje się niezdolny do pracy w związku z ciążą, następnie zaś rozpoczyna korzystanie z zasiłku macierzyńskiego tak, iż brak jest dnia pomiędzy niezdolnością do pracy, a rozpoczęciem korzystania z zasiłku macierzyńskiego, następnie zaś po dwóch dniach od zakończenia okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego staje się ponownie niezdolny do pracy to czy w takim wypadku można przyjąć, iż cały okres przypadający od pierwszego dnia niezdolności do pracy - który to dzień następuje po dniu prowadzenia działalności

gospodarczej niekwestionowanej przez organ jest okresem prowadzenia tzw. pozornej działalności gospodarczej czy też ów okres pozornej działalności gospodarczej należy liczyć od: (a) dnia następnego po dniu zakończeniu niezdolności do pracy, tj. pierwszego dnia korzystania z zasiłku macierzyńskiego, (b) następnego dnia po zakończeniu korzystania z zasiłku macierzyńskiego, (c) następnego dnia po zakończeniu niezdolności do pracy przypadającej dwa dni po zakończeniu korzystania z zasiłku macierzyńskiego, (d) od innej daty? Przy czym w ocenie skarżącej wykładnia przedstawiona w punkcie c) jest prawidłowa, gdyż dwudniowa przerwa pomiędzy zakończeniem pobieraniem zasiłku macierzyńskiego, a powstaniem niezdolności do pracy nie przekreśla faktu prowadzenia działalności gospodarczej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą juretrycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne" (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51; z 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta

rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 r. Nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Skarżąca nie zdołała wykazać występowania w sprawie wskazanych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z uwagi na to, że skarżąca jako przyczynę uzasadniającą przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała występowanie istotnego zagadnienia prawnego i oczywistą zasadność skargi, stwierdzić należy, że zapatrywania te wzajemnie się wykluczają. Nie można bowiem równocześnie twierdzić, że rozstrzygnięcie zawarte w zaskarżonym wyroku było efektem oczywistego naruszenia przepisów rozumianego jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji, oraz sugerować, iż prawo to wymaga wykładni w ramach istotnego zagadnienia prawnego, które występuje wszakże tylko wtedy, gdy stosowanie konkretnych przepisów budzi poważne wątpliwości.

Odnosząc się do podnoszonej we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przesłanki stwierdzić należy, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozważeniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa.

Podstawą do powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej jest faktyczne wykonywanie pozarolniczej działalności gospodarczej (art. 13 pkt 4 tej ustawy), czyli rzeczywiste podjęcie i prowadzenie działalności zarobkowej, wykonywanej w sposób zorganizowany i ciągły, w celu zarobkowym. Jak wskazuje się w orzecznictwie cel zarobkowy polega na chęci/zamiarze osiągnięcia przychodu pokrywającego w pełni koszty działalności, w tym koszty ubezpieczenia społecznego (związane z koniecznością opłacenia składek na ubezpieczenie), a ponadto dochodu wystarczającego na utrzymanie i rozwój przedsiębiorcy i jego przedsiębiorstwa; ktoś, kto prowadzi działalność gospodarczą tylko po to, aby uzyskać świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w istocie stwarza pozory tej działalności, bowiem nie zmierza do pozyskania zarobku z działalności, co wypacza sens ustawowy tej instytucji prawa. Ocena, czy w okolicznościach konkretnej sprawy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana należy do sfery ustaleń faktycznych, które zawsze muszą obejmować całokształt okoliczności sprawy. Braku podstawowej cechy ciągłości działalności gospodarczej można dopatrzeć się w przypadku, gdy od początku wysoce wątpliwe będzie rozpoczęcie i prowadzenie działalności przez dłuższy czas, a tę wątpliwość można wywieść z różnych okoliczności faktycznych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., I USKP 100/21, LEX nr 3435868).

Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 lutego 2021 r., II USKP 21/21 (LEX nr 3119631), z tego względu inaczej należy ocenić sytuację, w której od początku wymiernym, stałym i założonym z góry kosztem, nieznajującym pokrycia w przewidywanych zyskach, staje się opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości znacznie przekraczającej obowiązujące minimum. Takie mnożenie kosztów prowadzonej działalności nieuzasadnione jest bowiem potrzebą inwestowania w podjęte przedsięwzięcie celem jego perspektywicznego rozwoju (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2017 r., I UK 395/16, LEX nr

2400313 z glosą K. Stepnickiej, LEX/el 2018). Może to wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej, lecz włączenia do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń. Uwypukla się to szczególnie w sytuacji, gdy osoba rozpoczynająca działalność i deklarująca taką podstawę wymiaru składki, ma świadomość, że stan zdrowia czyni ją niezdolną do jej prowadzenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., III UK 47/17). Uzyskanie tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym nie jest bowiem głównym celem prowadzenia działalności gospodarczej. Celem tym jest zarobek, czyli osiągnięcie przychodu pokrywającego w pełni koszty działalności, w tym koszty ubezpieczenia społecznego (związane z koniecznością opłacenia składek na ubezpieczenie), a ponadto dochodu wystarczającego na utrzymanie i rozwój przedsiębiorcy i jego przedsiębiorstwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2019 r., I UK 132/18, LEX nr 2696880). Ubezpieczenia społeczne są wówczas jedynie pochodną takiej działalności (pracy), dlatego założeniem wyjściowym rejestrowanej działalności gospodarczej nie powinno być tylko uzyskanie zasiłków z ubezpieczenia chorobowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., I UK 366/16, LEX nr 2397630).

Podobny pogląd Sąd Najwyższy wyraził w wyroku z dnia 5 września 2018 r., I UK 208/17 (LEX nr 2541912), przyjmując, że zawarcie umowy o pracę lub uruchomienie pozarolniczej działalności z wygórowaną i nieznajdującą usprawiedliwienia deklaracją nadmiernie wysokiej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w sytuacji, gdy osoba zgłaszająca się do ubezpieczeń społecznych w krótkim czasie korzysta ze zwolnień lekarskich lub innych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, może podlegać ocenie jako wykreowanie pozornego lub fikcyjnego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). Z kolei w wyroku z dnia 17 października 2018 r., II UK 302/17 (LEX nr 2583085), Sąd Najwyższy uwypuklił występującą nierównowagę, gdy przy niskim przychodzie zgłoszenie wysokiej podstawy składek ma na celu uzyskiwanie wielokrotnie wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego kosztem innych ubezpieczonych i wbrew zasadzie solidaryzmu.

W sprawie Sąd Apelacyjny stwierdzając, że okoliczności sprawy uzasadniały przyjęcie, iż w spornym okresie odwołująca się faktycznie nie prowadziła działalności gospodarczej uzasadnił zajęte stanowisko. Zwrócił uwagę na to, że o pozorności działań odwołującej się świadczy zadeklarowanie bardzo wysokiej podstawy wymiaru składek przy jednoczesnym osiągnięciu relatywnie niskich przychodów w krótkim okresie. Stwierdził, że z całokształtu okoliczności faktycznych w sprawie wynika, iż celem ubezpieczonej od początku nie było prowadzenie ciągłej, nastawionej na zysk działalności, lecz uzyskanie z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych korzyści nieproporcjonalnych do środków przeznaczanych na składki. Odwołująca się bowiem do końca sierpnia 2015 r. zatrudniona była na podstawie umowy o pracę w M. w U., a wyrejestrowana została jako pracownik z ubezpieczeń społecznych z datą 15 października 2015 r. W tym samym dniu rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej i zawarła również z B. G., prowadzącą działalność gospodarczą pod firmą M. w U. umowę o świadczenie usług. W ciążę odwołująca się zaszła we wrześniu 2015 r. Ponadto usługi świadczyła w tym krótkim okresie w pewnym zakresie tylko jeszcze na rzecz jednego podmiotu innego niż były pracodawca. Natomiast w dniu 21 grudnia 2015 r. rozpoczęła korzystanie z długotrwałego zwolnienia chorobowego w związku z ciążą. Powyższe okoliczności doprowadziły Sądy w sprawie do konkluzji, że zarejestrowanie działalności gospodarczej przez odwołującą się prowadzić miało do wykreowania pozornego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ms]

